

Vòng cung “hoàng dương” ở phía Tây Yên Tử

ISSN: 2734-9195 05:00 20/09/2021

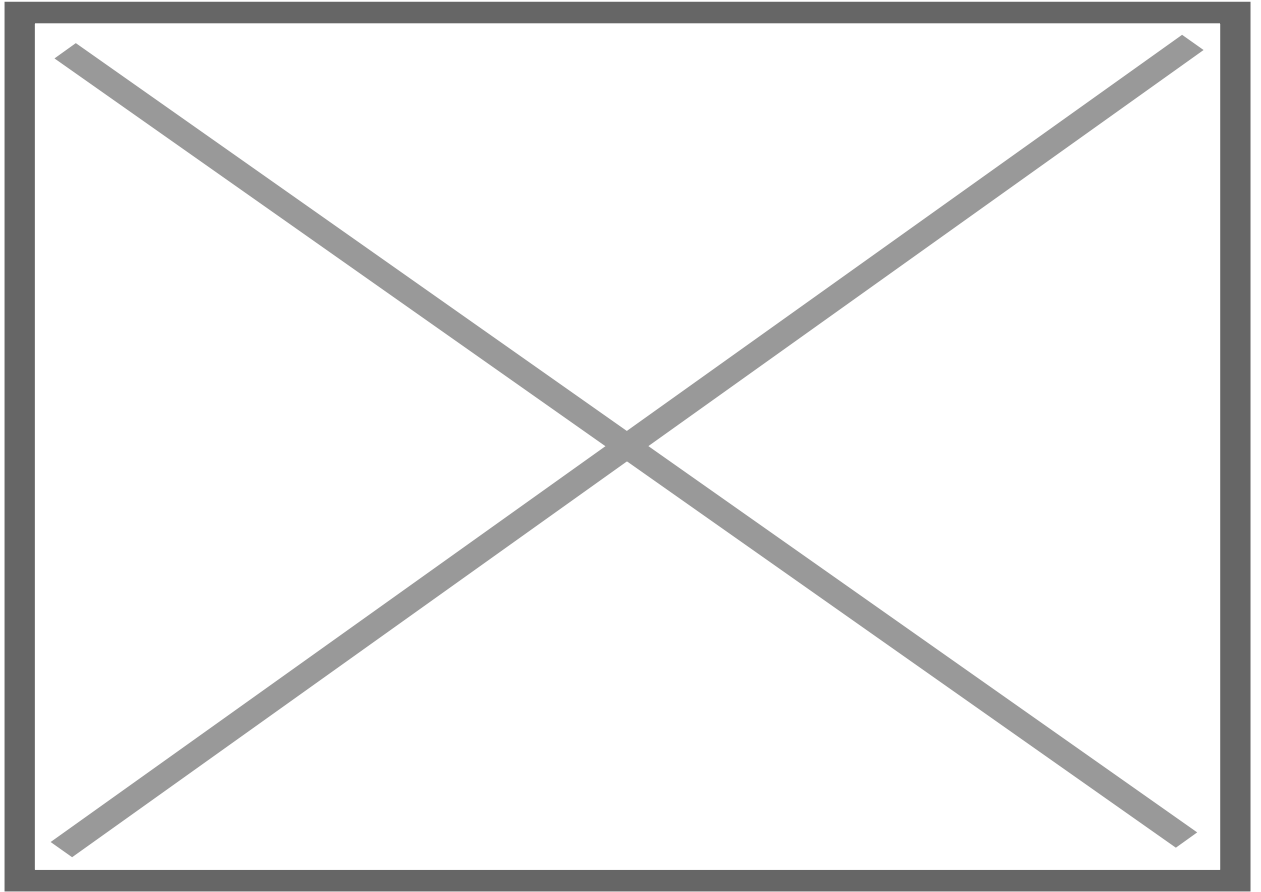
Tây Yên Tử là bộ phận không thể tách rời trong quần thể di tích, danh thắng Yên Tử. Sách Đại Nam Nhất thống chí khi chép về dãy Yên Tử đã nhắc đến các địa danh như: núi Phật Sơn; núi Chúng Sơn; núi Tượng Sơn; núi Huyền Đanh; núi Am Ni; núi Yên Phú; núi Bát Mã, Nham Biền...

Có một “con đường” ở mạn phía Tây của dãy Yên Tử được giới nghiên cứu văn hóa cho rằng đó chính là “Con đường hoàng dương Phật pháp” của Điều Ngự Giác Hoàng - Vua Trần Nhân Tông và các đồ đệ của ông hơn 700 năm trước. “Con đường” ấy ngày nay đã và đang được khôi phục, mở mang, trở thành lộ trình hành hương mới về vùng thánh địa Trúc Lâm Yên Tử.

Một vùng thánh địa

Bắc Giang nay - Kinh Bắc xưa từ lâu đã đảm nhận vai trò là một vùng phen giậu quan trọng bậc nhất của kinh thành Thăng Long - Hà Nội, một vùng non nước tráng lệ. Núi Yên Tử thuộc cánh cung Đông Triều ôm gọn vùng Đông Bắc, sườn Đông chủ yếu thuộc tỉnh Quảng Ninh, Hải Dương, trong khi sườn Tây thuộc các huyện Yên Dũng, Lục Nam, Lục Ngạn và Sơn Động của tỉnh Bắc Giang. Sử sách xưa đã ghi nhận rằng núi Yên Tử là một trong những phúc địa của Giao Châu xưa. Dải núi này được các nhà khoa học địa chất hiện đại định danh là cánh cung Đông Triều. Núi này cao, lớn, đồ sộ một mặt ăn thông ra biển Đông, mặt kia ăn liền với lục địa của hai tỉnh Bắc Giang và Lạng Sơn.

[caption id="attachment_9921" align="aligncenter" width="767"]

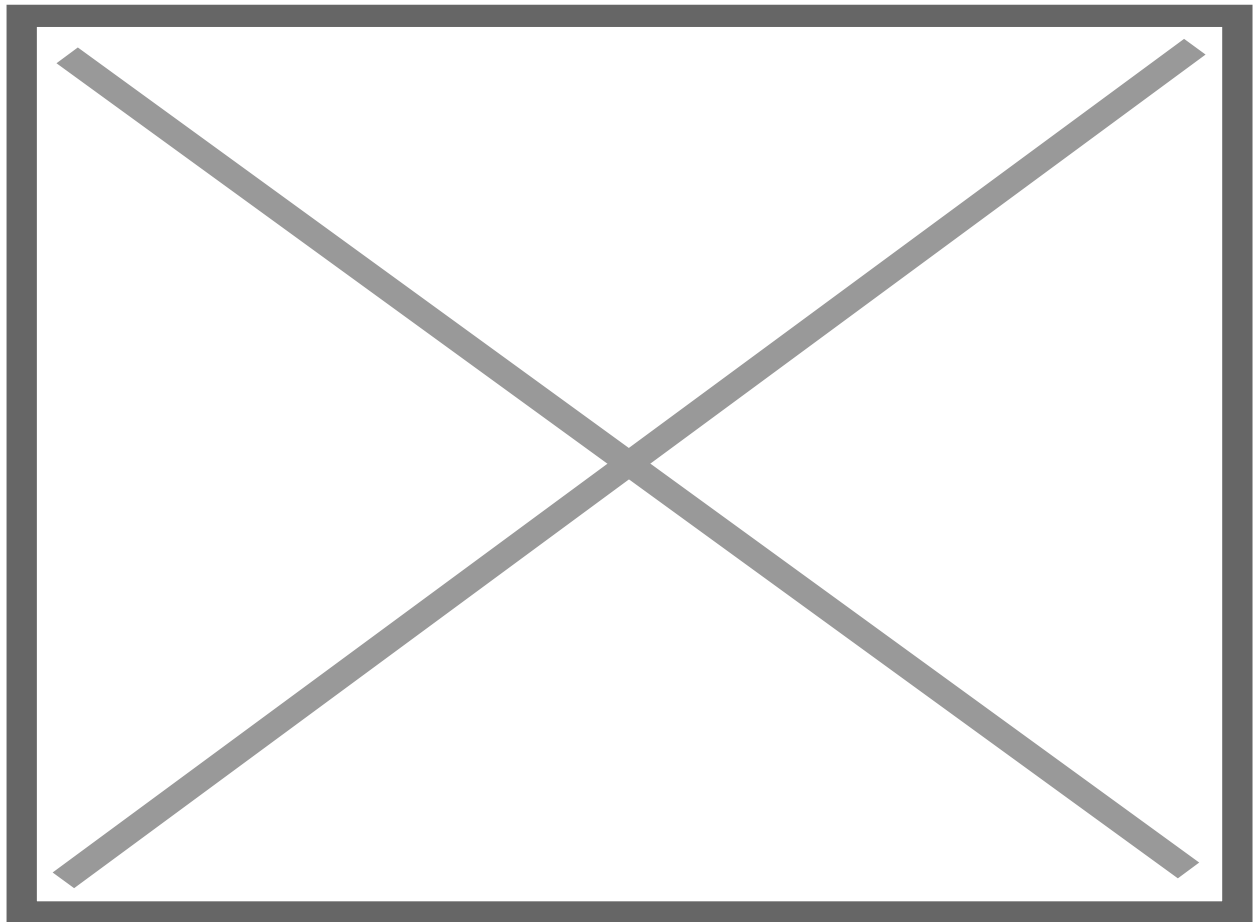
Từ đỉnh chùa Thượng nhìn xuống chùa Hạ Tây Yên Tử (Bắc Giang).[/caption]

Nếu như chưa có những chuyến đi dã dọc theo tuyến đường 293 (còn gọi là đường Tâm Linh) nối từ thành phố Bắc Giang đến các xã vùng cao huyện Sơn Động và nếu như chưa đến các di tích cổ bên mạn phía Tây núi Yên Tử có lẽ tôi chưa thể hình dung được **“Con đường hoàng dương”** như nhiều sách vở, tài liệu mà người xưa đã ghi chép về Thiên phái Trúc Lâm. Những nền xưa, dấu cũ giữa muôn trùng núi cao phần nào giúp ta hiểu một cách toàn diện, đầy đủ hơn về một vùng thánh địa Phật giáo do Tam tổ Trúc Lâm đã bao công gây dựng, phát triển. Và nếu từ rất lâu rồi các tỉnh Quảng Ninh, Hải Dương đã thành công trong việc phát huy tốt khu danh thắng Yên Tử cho phát triển du lịch thì Bắc Giang lại gần như bỏ quên và gần đây mới thực sự được chú ý.

Sự *“bỏ quên”* đó cũng có lý do khách quan, tất cả cũng bởi *“cái khó bó cái khôn”*. Địa hình Bắc Giang vốn núi cao rừng sâu, hạ tầng giao thông kém phát triển, sườn tây Yên Tử lại rơi vào những huyện rất nghèo của tỉnh nên dù biết những giá trị lớn mang bởi *“ngành công nghiệp không khói”* từ miền đất phía Tây này có thể mang lại nhưng Bắc Giang đành lực bất tòng tâm. Huyện Sơn Động là một trong 62 huyện nghèo của cả nước, với trên 50% dân số là đồng bào dân tộc thiểu số, tỷ lệ hộ nghèo chiếm hơn 40%, thu nhập bình quân đầu người của huyện chỉ bằng 37% bình quân chung cả nước... Trong khi cái đói, cái nghèo còn chưa thể giải quyết thì phát triển du lịch với đồng bào dường như là việc quá mơ hồ, chưa ai dám nghĩ tới. Vậy nhưng đó là câu chuyện của quá khứ,

mọi thứ giờ đã thay đổi, từ tư duy của chính quyền, nhân dân cho đến diện mạo của vùng đất mạn phía Tây đang khởi sắc.

[caption id="attachment_9922" align="aligncenter" width="761"]

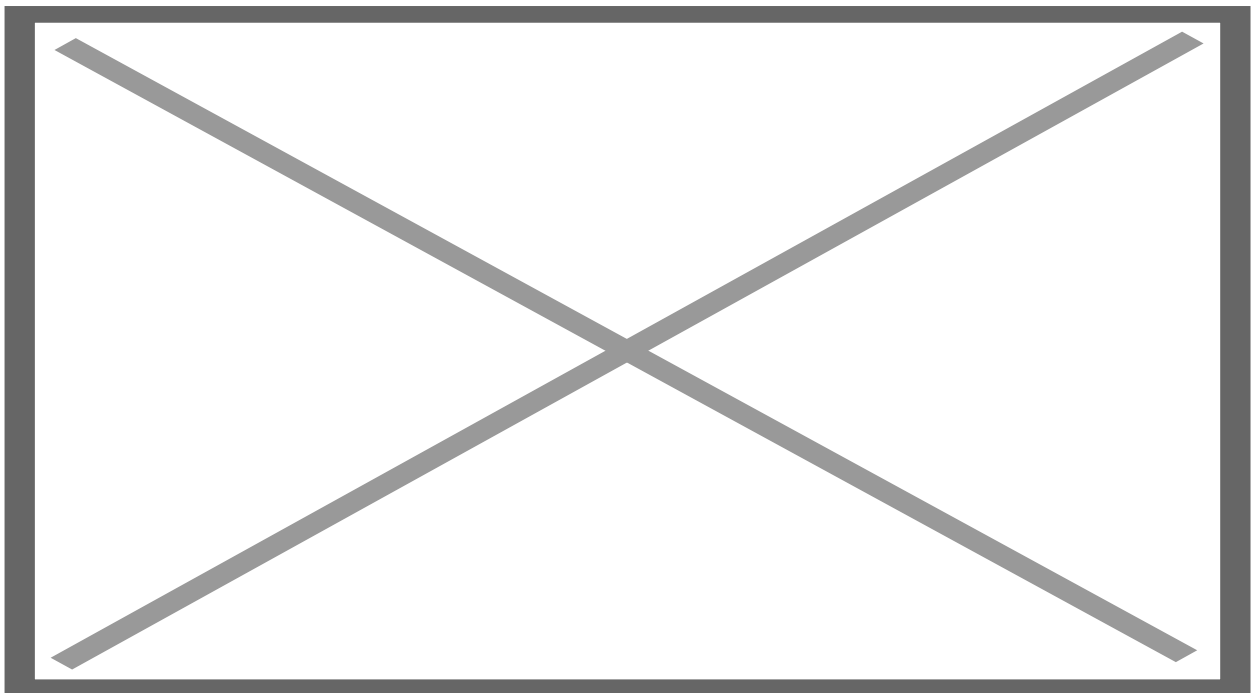
Đường lên chùa Đồng từ phía tỉnh Bắc Giang.[/caption]

Nơi ta đã qua, người ra đã gặp cho cho ta thêm hiểu hơn, yêu hơn vùng đất tươi đẹp và hùng vĩ ấy. Đến Tây Yên Tử hôm nay ta đã thấy tươi vui, nhộn nhịp hơn rất nhiều. Bức tranh kinh tế, xã hội đang trên đà đổi mới, đồng bào vùng cao cũng đã được thụ hưởng từ các chính sách, dự án do du lịch mang lại. Điều dễ nhận biết nhất có lẽ là cơ sở hạ tầng, giao thông và dịch vụ và đời sống nhân dân vùng cao... Điều mà chỉ hơn chục năm trước, có mơ bà con cũng chưa hề thấy được. Việc khơi dậy các giá trị văn hóa Phật giáo Trúc Lâm bên phía Tây Yên Tử chỉ thực sự khởi động từ năm 2014 với các bản quy hoạch các điểm chùa và những công trình dịch vụ khác tại thôn Đồng Thông, xã Tuấn Mậu, huyện Sơn Động. Tiếp đến là hình thành một chuỗi các điểm đến văn hóa tâm linh, du lịch v, trong đó Khu du lịch tâm linh, sinh thái ở thôn Đồng Thông là điểm nhấn. HT.Thích Thanh Quyết, Phó Chủ tịch HĐTS GHPGVN đã từng chia sẻ rằng: Việc xây dựng khu văn hóa, tâm linh này đã khẳng định những giá trị văn hóa Phật giáo Trúc Lâm suốt hơn 700 năm qua, đồng thời khôi phục con đường hành hương trong không gian văn hóa chung Đông - Tây Yên Tử, qua đó kết nối quá khứ tâm linh của các thế hệ tiền nhân với hiện tại và cho đến muôn đời sau.

Tây Yên Tử là bộ phận không thể tách rời trong quần thể di tích, danh thắng Yên Tử. Sách Đại Nam Nhất thống chí khi chép về dãy Yên Tử đã nhắc đến các địa danh như: núi Phật Sơn; núi Chúng Sơn; núi Tượng Sơn; núi Huyền Đanh; núi Am Ni; núi Yên Phú; núi Bát Mã, Nham Biền... các núi này ngày nay đều là những danh sơn, thắng tích và nhiều huyền thoại nằm phía sườn Tây. Theo đánh giá của ông Đỗ Việt Quyền, Giám đốc Ban Quản lý Khu bảo tồn Tây Yên Tử thì rừng ở đây có vị trí vô cùng quan trọng đối với phòng hộ, môi trường và điều tiết khí hậu cho khu vực; bảo vệ nguồn gen và tính đa dạng sinh học của hệ động, thực vật rừng nhiệt đới vùng Đông Bắc Việt Nam. Do nằm ở vị trí có địa hình cao dốc, hiểm trở nên rừng tự nhiên Tây Yên Tử có những khu vực rừng còn tương đối nguyên vẹn, với một quần thể sinh vật phong phú, đa dạng, đặc trưng tiêu biểu cho vùng Đông Bắc Việt Nam.

Lên đến đỉnh thiêng, giữa bông bèo sương khói hư ảo, ta như nghe đâu đây vẫn còn tiếng vọng thần kỳ của hồn thiêng sông núi, câu thơ mấy trăm năm trước của Điều Ngự Giác Hoàng lại gọi về giữa núi rừng xanh thẳm: “*Xã tắc hai phen chồn ngựa đá/Non sông nghìn thuở vững âu vàng*”.

[caption id="attachment_9923" align="aligncenter" width="834"]

Mây phủ bên sườn Tây Yên Tử.[/caption]

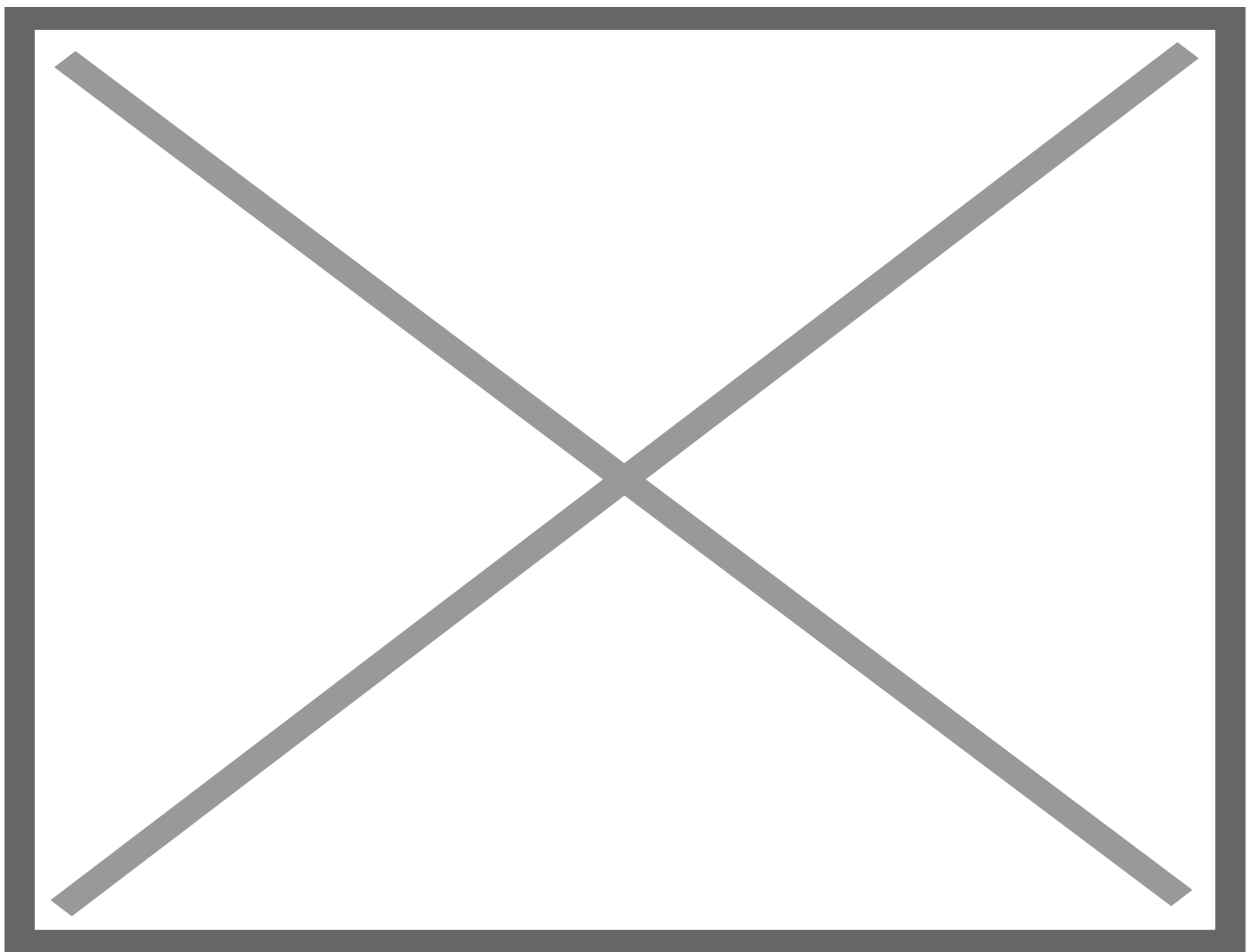
Kết nối quá khứ - hiện tại

Sử cũ chép rằng, khi giặc Nguyên sang xâm chiếm, vua Trần Nhân Tông với duyên phận và trách nhiệm đã đoàn kết quân dân, đích thân xông pha nơi mũi tên hòn đạn, cổ vũ khích lệ tướng sĩ, trên dưới một lòng nên đã hai lần đại phá quân Nguyên, giữ gìn trọn vẹn giang sơn bờ cõi nước Đại Việt. Sau khi dẹp xong

giặc phương Bắc, Trần Nhân Tông đã truyền lại ngôi báu cho con trai là thái tử Thuyên để chính thức “dừng tham ái”, “lắng thị phi”, rũ bỏ hết vinh hoa phú quý Ngài chu du khắp nơi ngắm nhìn giang sơn cẩm tú của các bậc tiên đế, tham thiền mở đạo và sáng lập Thiên phái Trúc Lâm- một dòng thiền mang bản sắc Việt Nam.

HT.Thích Thanh Quyết từng chia sẻ rằng: Nếu Đông Yên Tử là nơi Phật hoàng Trần Nhân Tông tu tập, thì Tây Yên Tử là con đường hoàng dương Phật pháp của ngài và các đệ tử. Sau khi Phật hoàng nhập niết bàn, tổ đệ nhị Pháp Loa và tổ đệ tam Huyền Quang là hai đồ đệ của Ngài đã theo con đường phía Tây này thực hiện nhiệm vụ Phật sự của phái Trúc Lâm, cho mở mang, xây dựng nhiều chùa tháp, phát triển đạo Phật rộng khắp ở mạn Bắc Giang.

[caption id="attachment_9924" align="aligncenter" width="825"]

Khu du lịch tâm linh, sinh thái bên phía Tây núi Yên Tử đang được hình thành.

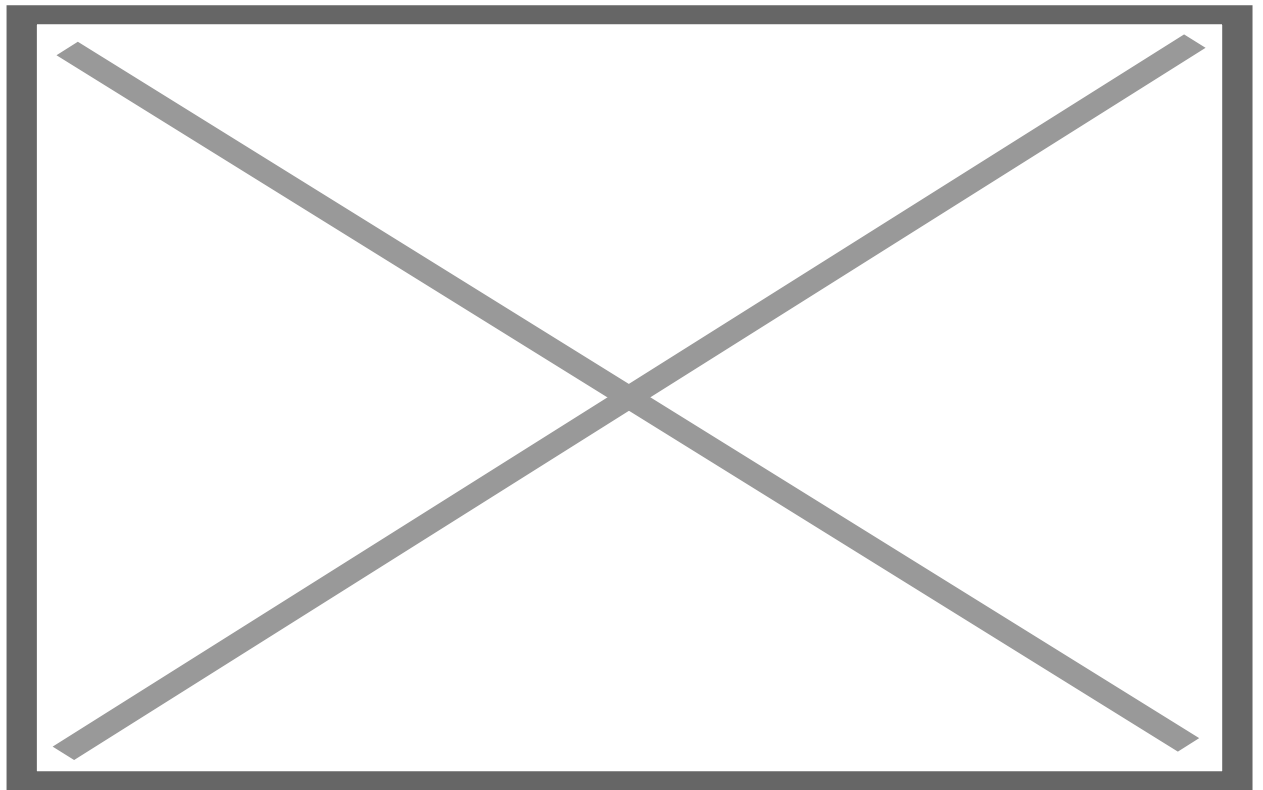
[/caption]

Bằng chứng là cách đây nhiều năm, các nhà nghiên cứu phát hiện hàng loạt trầm tích văn hóa thời Trần ở các vùng núi Tây Yên Tử. Đó chùa Am Vãi, xã Nam Dương (Lục Ngạn); chùa Yên Mã, xã Bắc Lũng, chùa Hồ Bắc, xã Nghĩa Phương, chùa Bình Long, xã Huyền Sơn, chùa Hòn Tháp, xã Cẩm Lý, chùa Cao, xã Khám Lạng, chùa Đồng Vành, xã Lục Sơn thuộc huyện Lục Nam... Những nền móng

kiến trúc, hiện vật do các nhà khảo cổ học khai quật được tại những di tích trên đều chứng minh được có từ thời Trần và liên hệ mật thiết với Thiền phái Trúc Lâm Yên Tử do Tam Tổ Trúc Lâm (gồm Sơ tổ Điều Ngự Giác Hoàng Trần Nhân Tông, Nhị tổ Pháp Loa Đồng Kiên Cương và Tam tổ Huyền Quang thiền sư) sáng lập. Điểm chung ở các ngôi chùa thời Trần là dựa vào núi, trước mặt hướng ra suối lớn, nằm trên đỉnh núi cao, xa khu dân cư (có ý nghĩa quan trọng về quân sự, hơn nữa điều này cũng phù hợp với tư tưởng Phật giáo thời bấy giờ: Chùa chiến phải ở xa dân và lánh xa cuộc sống trần tục). Những tư tưởng Phật giáo của Tam Tổ Trúc Lâm vẫn còn có giá trị lớn lao đến ngày nay. Đó là **“Phật tại tâm”**. Các vị tổ khuyên hậu thế hãy tu chính cái tâm của mình, tìm lại Phật tính, tìm lại bản tính thiện nguyên sơ của mình. Và phải thế chăng mà lâu nay trong dân gian đã có câu ca: Thứ nhất là tu tại gia/Thứ nhì tu chợ, thứ ba tu chùa.

Đặc biệt trong số đó phải kể đến chốn tổ Vĩnh Nghiêm ở huyện Yên Dũng. Ngôi chùa tọa lạc ở nơi đây sơn thủy giao hòa, nhìn sông tựa núi, cảnh sắc, không gian nhuộm màu huyền thoại. Sách Thiền Uyển Tập Anh cho hay: Vào năm Hưng Long thứ 21 (1313) đại sư Pháp Loa đã về Vĩnh Nghiêm trụ trì để định các tăng đồ trong toàn quốc. Từ đây đánh dấu việc thống nhất chặt chẽ trong toàn quốc của Phật giáo nước ta. Từ sau đó, cứ 3 năm nhà Trần lại định chức các tăng đồ một lần. Như vậy vai trò quan yếu đầu tiên của ngôi chùa này chính là trung tâm đào luyện tăng ni và ban hành các pháp chế của Phật giáo toàn quốc và quan trọng hơn đây chính là trung ương của Phật giáo Việt Nam thời Trần. Từ lâu dân gian đã có câu *“Ai qua Yên Tử - Quỳnh Lâm, Vĩnh Nghiêm chưa đến, thiền tâm chưa đành”*.

[caption id="attachment_9925" align="aligncenter" width="700"]

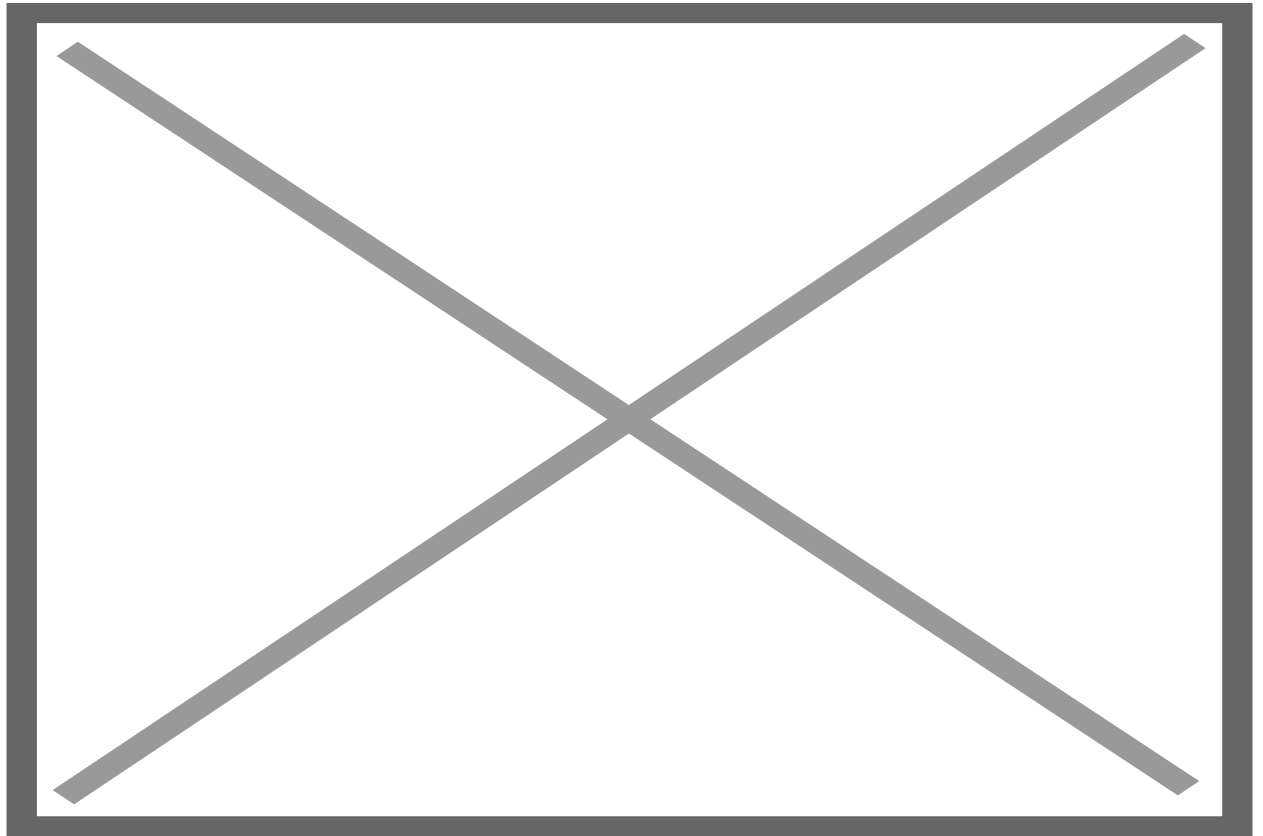

Tượng Phật Hoàng Trần Nhân Tông trên đỉnh Yên Tử.[/caption]

Hơn 700 năm đã trôi qua kể từ ngày khởi tạo đến nay, chùa Vĩnh Nghiêm vẫn là một trung tâm Phật giáo lớn, một công trình kiến trúc đẹp và độc đáo.

Ngược lên miền thượng du, Khu tâm linh sinh thái Tây Yên Tử (Sơn Động) do HT.Thích Thanh Quyết cùng các doanh nghiệp, nhà hảo tâm đã hưng công xây dựng, đó chính là sự tiếp nối quan trọng của Thiền phái Trúc Lâm trong giai đoạn hiện nay. So với 10 năm trước, đường lên Tây Yên Tử giờ đây đã dễ đi hơn gấp cả trăm lần. Những con suối vắt vẻo với sỏi đá lộ sô ngày nào đã được thay bằng những chiếc cầu kiên cố. Tuyến đường 293 còn có tên gọi khác là đường **“Tâm Linh”** kết nối từ Tp.Bắc Giang đến thôn Đồng Thông đã nối gần hơn giữa đô thị và rẻo cao của cộng đồng người Dao Thanh y tại đây. Con đường như sợi dây gắn kết quá khứ với hiện tại, góp phần thúc đẩy KT-XH phát triển. Một khu văn hoá tâm linh với quy mô lớn đã được hình thành, ngoài chùa chùa Hạ, chùa Thượng tại đây đã có các công trình để kết nối với chùa Đồng, tượng Phật hoàng Trần Nhân Tông bằng cả đường bộ và hệ thống cáp treo. Qua đó tạo thành sản phẩm du lịch tương đối hoàn chỉnh và kết nối với Đông Yên Tử (tỉnh Quảng Ninh).

[caption id="attachment_9926" align="aligncenter" width="784"]

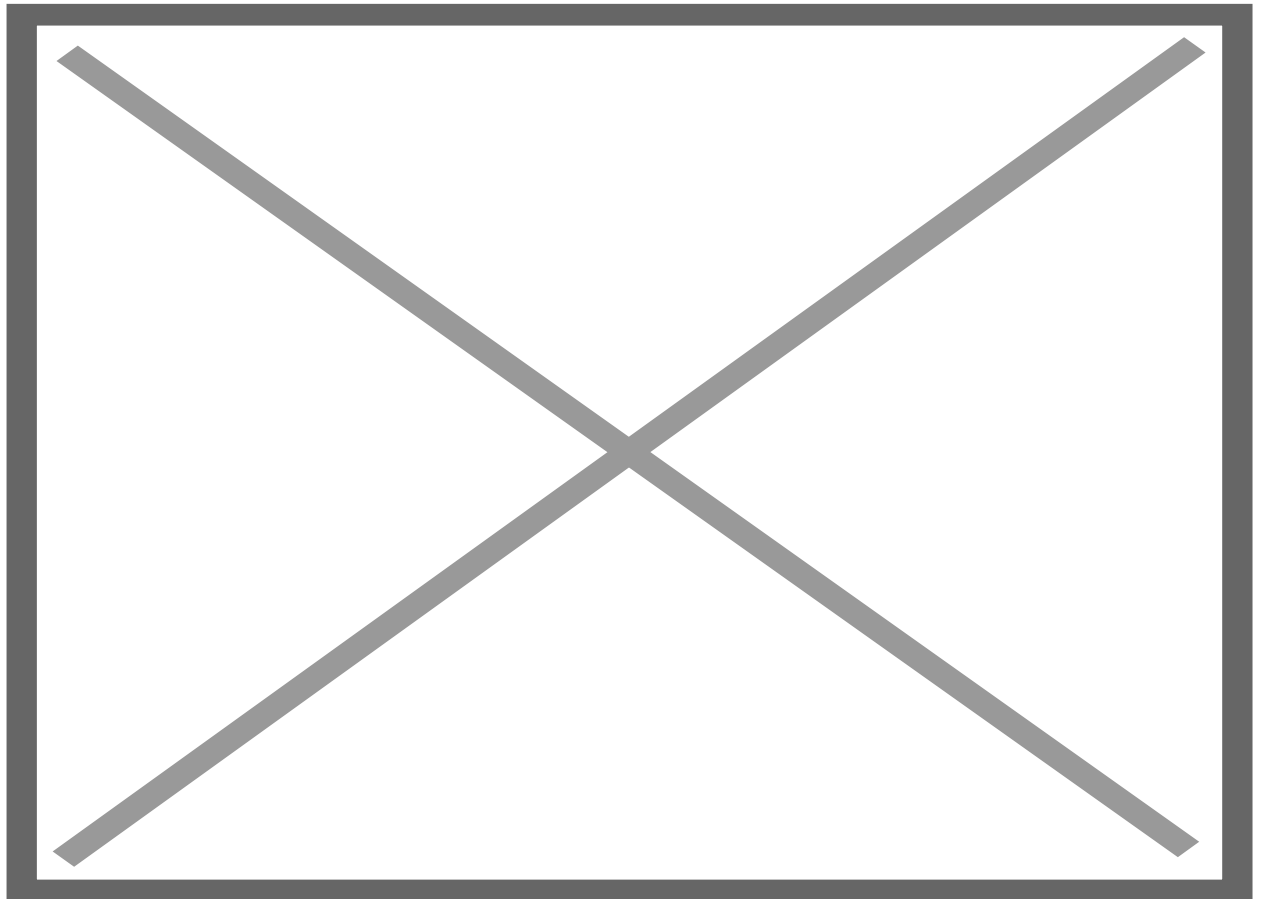

Cáp treo từ thôn Đồng Thông, xã Tuấn Mậu, huyện Sơn Động tỉnh Bắc Giang có đưa khách lên đỉnh núi Yên Tử.[/caption]

Mùa này, lượng khách hành hương vắng vẻ hơn nên đường đi lối lại lên chùa Đồng từ phía Tây cũng bị cỏ dại và cây trúc choán ra hai bên. Dốc khi thoải, khi gấp khúc. Tiếng chim muông hòa cùng tiếng lá trúc kêu xào xạc càng tạo cho không gian thêm huyền ảo. Càng lên cao mây mù càng dày đặc, chúng tôi vén những lá trúc để đi và rồi cũng đến được đỉnh chùa Đồng, được ngắm nhìn giang sơn gấm vóc của Tổ quốc thật tuyệt vời, bao nhiêu mệt nhọc tan biến. Rừng núi nơi này vẫn khá nguyên sơ, cây cỏ rậm rạp và ít người qua lại, tâm hồn ta như nhẹ nhàng hơn khi nghe chim chóc riu rít gọi bầy, tiếng gió reo trong rừng trúc, cảnh sắc chốn thiên giữa rừng sâu, rất thích hợp những ai muốn tìm lại bản ngã. Bao thăng trầm đã qua đi, nhưng chỉ khi “sống chậm” giữa rừng sâu núi thẳm ấy lòng ta mới thấy nhẹ nhàng, bao nhiêu hỷ, lộ, ái, ố bỗng muốn rũ bỏ và cả những tham sân si cũng hết nặng nề.

[caption id="attachment_9927" align="aligncenter" width="760"]

Huyền ảo trên đỉnh chùa Thượng trên đỉnh Yên Tử thuộc địa phận Bắc Giang.
[/caption]

Tìm theo con đường hoàng dương (Một con đường vừa hữu hình vừa vô hình) để đến đỉnh thiêng Yên Tử, trong mỗi chúng ta lại thấm thía hơn với những trước tác của sơ tổ Phật Hoàng được viết hơn 700 năm có lẽ: *Sống giữa phàm trần, hãy tùy duyên mà vui với đạo/Đói thì ăn, mệt thì ngủ/Trong nhà sẵn cửa báu, đừng tìm đâu khác/Đối diện với cảnh mà vô tâm, thì chẳng cần hỏi thiên chi nữa (Cu trần lạc đạo)*. Hành hương về các di tích ở sườn Tây, du khách, phật tử đã toại tâm toại ý hướng về một vùng thánh địa Trúc Lâm.

Phạm Thị Ngoan (Đông Khánh) Trường THPT Nguyễn Hồng, Tp.Bắc Giang, tỉnh Bắc Giang

BÀI CÙNG CHỦ ĐỀ: <http://tapchinghiencuuphathoc.vn/tram-nam-tich-duc-tu-hanh-chua-di-yen-tu-chua-thanh-qua-tu.html>

<http://tapchinghiencuuphathoc.vn/chua-dong-yen-tu.html>

<http://tapchinghiencuuphathoc.vn/dao-dien-nsut-van-luong-lam-phim-ve-phat-hoang-tran-nhan-tong-de-lam-bat-day-hao-khi-dong-a.html>

<http://tapchinghiencuuphathoc.vn/chua-ho-thien-tren-day-yen-tu.html>